

Dražgoše, 11. in 12. januar 1942

Muzejsko društvo Železniki
Skupina za zgodovino NOB

Gaz. Foto: Andrej Bogataj

Od takrat je minilo 64 let.

Le redke so še priče, ki so vso tragedijo tistih dni doživljale neposredno. O tem, kaj se je takrat dogajalo, starejši ljudje – takrat otroci – še pomnijo in še vedo povedati, vendar o tem neradi govorijo.

Konec spopada, ki je trajal tri dni, je bil začetek tragedije, ki je tako usodno zaznamovala prebivalce in vas kot celoto. Zgodilo se je najhujše, prebivalstvo je bilo zdesetkano, domovi požgani in razrušeni. To tragedijo preživeli še vedno nosijo v sebi. Preveč je bilo gorja, da bi ga mogli pozabiti.

Dogodki, ki so sledili skozi krvavo leto 1942, so postali vsakdanjost. Dražgoše so bile uvod vanje in kot prva plamenica upora zato še toliko bolj srhljive. Prav z njimi je bil namen in taktika okupatorja zastrašiti ljudi in jih odvrniti od ideje upora.

V besu so napadalci ob vdoru v vas v zaselku Jelenšče in naprej do kleti župnišča pobili 41 vaščanov, hiše požgali in jih razrušili. Vse gorje se je zgrnilo na ramena tistih, ki so ostali doma. Nemška krutost in podivjanost se je pokazala s pravim obrazom. Podvrženi so bili policijskemu terorju, ki je bil nepoznan in ga v tako kruti obliki nihče ni pričakoval. Sprostile so se prave peklenške sile.

Partizanski odpor je ob premoči policijskih sil popustil. Sledil je umik v goro, v zavetje Jelovice. Tja so nagovarjali zbežati tudi domačine. Mnogi od njih so jim sledili. Zakorali so v goro, v gaz, v sneg, v noč, v strupen mraz. Cele družine, osiveli starčki, matere porodnice in nosečnice z otroci vseh starosti, brez vsega, le z najnujnejšim, kar so v naglici uspeli vzeti s seboj, brez hrane, brez vsega, kar bi jih ščitilo pred mrazom. Bili so kolona prestrašenih ubežnikov v popolni negotovosti za svojo usodo. Podali so se na pot v upanju na skorajšnjo vrnitev. Nihče ni razmišljal o tragediji, ki je sledila. V noči so tavalili proti izbranim ciljem, proti planšarskim in gozdarskim kočam in bajtam. Vsaka teh koč pa je pomenila negotovost in le trenuten izogib nevarnosti, ki je bila za petami. Sla po življenju je bilo vse, kar je vodilo te ljudi. Um se je ustavil in ni razmišljal o morebitnih posledicah. Nihče ni razmišljal, kaj bo jutri. Samo naprej do rešitve iz pekla, ki je tri zaporedne dni gosподoval v vasi.

Globoke sledi v snegu so izdajalsko kazale smeri umika, zato ta še zdaleč ni pomenil rešitve. Prisoten je bil neprestan strah, kdaj se bodo pojavili zasledovalci.

Kdo so bili tisti, ki so se podali na pot umika iz vasi? So bili to najbolj boječi ali najbolj smeli? Zagotovo najbolj preudarni. Z umikom so si rešili glave. Kljub izdajalskim sledem se Nemci niso podali za njimi. Preveč so bili zaposleni v vasi.

Sla po maščevanju za sramotni tridnevni spopad jih je razganjala. Omadeževana je bila čast njihovega orožja, njihova čast in oholost pa preveč prizadeti.

Kaj se je v vasi dogajalo po njihovem vdoru in kaj so doživljali zajeti prebivalci? Sledi nekaj zapisov posameznikov, ki so to doživljali. Izpostavljeni so bili neznosnemu terorju, strahu, zapiranju v kleti in hleve, ločevanju očetov in sinov od družin, posebno pa mrazu, ki pa ga v stiski niti občutili niso. Kaj vse so pretrpele žene in otroci, ki so bili primorani gledati morijo svojih mož, sinov, očetov in bratov. Vsakega moškega, celo mladoletnega, ki so ga dobili v kremplje, je doletela ista usoda. Brez obsodbe, brez usmiljenja: postavitev pred strojnični ogenj in milostni strel.

O spopadu med partizani in Nemci je bilo že veliko napisanega, vedno le o borbi in junaštvu, kar ni zanemarljivo. O tistih, ki so nič krivi padli v roke pobesnelim policistom, pa se ve bolj malo in prav osvetlitev teh doživetij je naš namen.

Kako sem doživljal dražgoško bitko

Rojen sem 2. septembra 1926 v Dražgošah. Opisal bom, kako sem doživljal dogodke pred dražgoško bitko, samo bitko in čas po bitki.

Leta 1941 na silvestrovo ponoči smo slišali, da se nekaj dogaja. V vas so prišli partizani in se nastanili po celi vasi. Jaz sem bil takrat hlapec na kmetiji gospodarja Janka Jelenc (pri Hkavšču Na pečeh). Prav na tej kmetiji so imeli partizani kuhinjo za cel bataljon, zato sem še toliko lažje vzpostavil neposredne stike s partizani. Vse to je trajalo devet dni. V teh dneh je glavni štab bataljona organiziral miting. Partizani so vabili vaščane, saj so želeli, da jih na miting pride čim več. Miting je bil v sokolskem domu. Tudi sam sem se ga udeležil, saj sem bil radoveden, kaj se bo tam dogajalo. Miting se je začel s partizansko pesmijo v izvedbi partizanskega pevskega zboru, ki ga je vodil komandant Jože Gregorčič. Nato je imel govor Stane Žagar. Najprej je predstavil bataljon. Poudaril je, da so slovenska vojska, da slovenski fantje ne bodo več hodili služiti vojske v Srbijo in da bodo premagali okupatorja. Dražgošanom je obljubil, da bodo v primeru napada Dražgoše branili. Teh devet dni je zelo hitro minilo. Partizani so se pripravljali na obrambo. Med tem časom je umrla Mihova mama. Ta novica se je hitro razširila po vasi. Domači so vztrajali, da mamo morajo pokopati s cerkvenim pogrebom. Pogrebno mašo naj bi imel nemški duhovnik, saj so Nemci vse slovenske duhovnike pregnali v južne kraje (v Srbijo). Dobili so soglasje nemške policije. Partizani temu niso nasprotovali, še več – udeležili so se pogreba in naredili partizanski špalir od cerkve do groba. Mamo je pokopal nemški duhovnik, ki je ta dogodek zabeležil tudi v dnevniku.

9. januarja 1942 so Nemci pričeli napadati Dražgoše. V jutranjih urah je okupator z dolgimi rafali iz strojnic pričel napad. Vsi prestrašeni smo vedeli, da se je pričela bitka. Gospodar Janko Jelenc mi je rekel, da bo v tem trenutku najbolje, da se vrnem domov k svoji družini. Tako sem bil prvi dan bitke doma. Hrano in druge najbolj potrebne stvari smo

znosili v klet. Okupator je cel dan zelo močno napadal vas, a so vse te napade borci Cankarjevega bataljona uspešno odbili. Tako je prvi dan pogorelo le nekaj stavb. Zvečer so se Nemci umaknili, ker so videli, da so neuspešni.

V jutranjih urah drugega dne smo se odločili, da se umaknemo v Jelenšče. Tam je bila Grogovcova domačija, ki je stala v dolini in ni bila dosegljiva granatam. V Jelenšče smo šli mama, sestra, mlajša brata in jaz. Oče in ostali trije bratje so ostali doma, da bi sproti gasili, kar so Nemci požigali. Nemci so že med samim napadom hoteli uničiti stanovanjske hiše in gospodarska poslopja s topovskim ognjem. Čez dan so Nemci tako silovito obstreljevali vas, da so se zvečer tudi oče in bratje umaknili v Jelenšče. Kljub silovitim napadom pa Nemcem tudi ta dan ni uspelo prebiti partizanske obrambe.

Tretji dan bitke pa so Nemci dobili okrepitev. V vas so pričeli vdirati iz vseh smeri, napadali so s topovi, saj so imeli nalogo, da je Cankarjev bataljon treba uničiti za vsako ceno. Nemci so napad usmerili tako, da bi prebili partizansko obrambo na najvišji točki – Bičkovi skali, in se tako preko skale prebili v zaselek Jelenšče. Na tem delu je namreč Bičkov vod zapiral vhod v vas z vzhodnega dela. Okrog 12. ure je bil Bičkov vod obkoljen, zato se je bil prisiljen umakniti na Jelovico. Nemci so potem brez težav jurili na Jelenšče. Za nas se je začelo najhujše. Skozi okna so v hiše metali ročne granate. Ena od njih je priletela na hodnik Grogovcove hiše. Ker ni takoj eksplodirala, jo je Janko Habjan pobral, da bi jo vrgel nazaj skozi okno. Granata mu je eksplodirala v roki. Janko je bil smrtno ranjen. Košček granate je zadel tudi triletno Rezko Šolar in njeno mamo, ki je deklico držala v naročju. Nemci so prišli do hiše in surovo izgnali mamo na prosto. Mama je morala Rezko položiti na tla, prve pomoči pa ji ni smela nuditi. Tako je deklica umrla. Vse moške, ki smo bili v Jelenščah, so Nemci postavili v vrsto. Pa ne samo moških, med njimi smo bili tudi dečki, stari 11, 12 in 13 let, pa tudi stari oče, star 65 let. Med temi dečki sem bil tudi jaz, a sem se previdno umaknil k mami. Vse, ki so bili postavljeni v vrsto, so Nemci postre-

lili vpričo žensk in otrok. Med ustreljenimi so bili tudi moj oče in trije bratje. Nato so naprej od naših svojcev v vrsto postavili še nas in postavili strojnice, da bi tudi nas postrelili. Ker pa smo ostali samo še ženske in otroci, tega le niso storili. Proti večeru so nas zaprli v Šturmov hlev. Okna in vrata so založili z butarami in drvmi. Grozili so nam, da nas bodo čez noč zažgali. Vseh grozot, ki so se dogajale v tej noči, se ne da opisati. V ponedeljek, 12. januarja 1942, so nas odgnali v Lajše. Ustavili smo se v gostilni Pri Štihelnu. Zaprli so nas v zgornje prostore – v hišo in kamro. Tam smo ostali zaprti tri dni. Po treh dneh so se odločili, da gremo v Selca. Tu sta nas že čakala avtobusa, da bi nas odpeljala. V strahu, kaj se bo zgodilo, smo čakali na cesti. Proti večeru so nam povedali, da nas ne bodo odpeljali. Bili smo zbegani, saj nismo vedeli, kam bi šli.

Vaščani Selc so nas povabili na svoje domove. Markonove in našo družino so pod svojo streho povabili Strugarjevi. To je bila po tednu dni grozote edina svetla iskrica, ki se nam je dogodila. Seveda pa smo mi žalovali za očetom in tremi brati, Markonovi pa za bratoma Tončijem in Franceljnom, ki so izgubili življenje v Jelenščah. Na žalost smo izvedeli tudi, da so Nemci v dneh po bitki vas v celoti požgali, tako smo sredi hude zime po vseh prestanih grozotah ostali še brez strehe nad glavo.

Ludvik Jelenc

Spomini na dogodek v času dražgoške bitke

Dogodek, ki ga bom poskušal opisati po spomenu, se je zgodil v prvih dneh leta 1942, med drugo svetovno vojno, v času dražgoške bitke. Dogodek se mi zdi zelo pomemben, vendar ga nisem zasledil še v nobeni knjigi, čeprav jih je bilo napisanih že kar nekaj. Ne bom kritiziral piscev in tistih, ki so jim pomagali, da so prišli do informacij, ki so zabeležene v knjigah. Napisal bom le tisto, kar sem sam videl in doživel. Vsak udeleženec takratnih dogodkov je le-te doživljal na svoj način, zato se tudi zgodbe med seboj razlikujejo.

Ko je Cankarjev bataljon prišel v Dražgoše, se je namestil po hišah in zavzel položaje na celotnem območju Dražgoš. Življenje je teklo dokaj mirno, v pričakovanju, kaj bo prinesel nov dan. Ker se je štab Cankarjevega bataljona namestil prav v naši hiši, smo se morali umakniti v kuhinjo in zgornje prostore. Bila je zelo mrzla zima, zato so nam 13-letnikom velikokrat dovolili, najbrž neradi, da smo se lahko greti na topli krušni peči v sobi, kjer je bil nameščen štab Cankarjevega bataljona. V štabu so se običajno največ zadrževali Stane Žagar, Jože Gregorčič in Ivan Tomažin, ki je največ časa presedel za pisalnim strojem in tipkal.

Nekega dne sem bil priča dogodku, ki mi je ostal neizbrisno v spominu. V sobo oz. štab sta vstopila dva mlada fant, borca Cankarjevega bataljona, in prosila Staneta Žagarja, ki je bil tedaj razen nas radovednežev sam v hiši, če lahko zapustita bataljon in gresta domov, kjer ju je čakalo delo na kmetiji. Rada bi obdelovala zemljo in redila živino ter s tem pomagala partizanom. Staneta Žagarja, ki sem ga do takrat poznal kot mirnega, preudarnega, inteligentnega in zelo sposobnega človeka, je njuna prošnja v hipu spremenila. Sunkovito je vstal izza mize, potegnil pištolo, ki jo je imel na veržici v hlačnem žepu, in se obrnil proti presenečenima fantoma. Z odločnim glasom jima je dal jasno vedeti, da so zaprisežena narodnoosvobodilna vojska, kjer se vsak prekršek kaznuje s smrtjo. Takoj ju je poslal nazaj v četo.

Ko se je poveljstvo odločilo, da bodo pripravili miting v sokolskem domu, sem komaj čakal na dan prireditve. Dan pred mitingom so mi dali pismo, ki sem ga nesel na Rudno k Tabrovcu in ga izročil gospodarju Urhu, ki je obvestil vaščane, naj se udeleži-jo mitinga. Mitinga sem se udeležil tudi sam. Najbolj mi je ostalo v spominu samo vzdušje in lepo zapete udarne pesmi, ki sem jih takrat prvič slišal. Govor Staneta Žagarja je vse to vzdušje le še stopnjeval. Zapete pesmi so se čez noč razširile po celi vasi.

Ko je prišel usodni dan, 9. januar 1942, je patrolja, ki je bila poslana proti Selcem, v Selnici naletela na Nemce. Tu so padli prvi streli. Patrolja se je takoj umaknila in štabu poročala o dogodku. Ko se je začelo daniti, so na Rudnem polju opazovali nemške kamione, ki so dovažali vojake. V štabu je postalo vse bolj živahno, po enotah so pošiljali kurirje z navodili, kje in kako morajo postaviti zasede, da bo obramba čim bolj učinkovita.

Spominjam se, da so prvi streli iz smeri Rudnega padli na pet mladih fantov, ki so s sanmi prevažali drva izpod Dražgoš na Rudno. Ti fantje so bili: Gabrijel Vrhunc, Jože Demšar, Rafko Eržen, Janez Eržen in Jože Fajfar, ki so vsi pritekli v Dražgoše. Štab bataljona jim ni dovolil, da bi se vrnili domov, zato so drugi dan odšli na Jelovico.

Tako se je pričel prvi dan napada na Dražgoše, večinoma z bolj redkimi streli in rafali iz smeri Rudnega. Padlo je tudi nekaj min, kar je povzročilo požig dveh hiš. Nemci so verjetno prvi dan želeli ugotoviti, kje je postavljena najmočnejša obramba partizanov v smeri Rudnega. Iz smeri Jamnika in

Lajš pa so bili že prvi dan ostrejši spopadi. Zvečer, ko se je vse skupaj umirilo, so borci prinesli nekaj kosov sovražnikovega zaplenjenega orožja, smuči, belih halj in druge opreme.

Drugi dan se je pričel s silovitim napadom, ki je trajal cel dan. Ropotalo, grmelo, bliskalo, pokalo in odmevalo je na celem območju Dražgoš. Največjo tesnobo so povzročale detonacije min in granat. Počutili smo se kot sredi sodnega dne. Ves dan smo preživeli v kleti, kjer smo v strahu trepetali za življenje in poslušali grmenje granat, ki ni in ni hotelo potihniti. Veliko hiš je že gorelo in vonj po zažganem se je razširil po celi vasi. To je povzročalo še dodatno tesnobo in negotovost. Spraševali smo se, kaj nam bo prinesel jutrišnji dan.

Ta večer sta prišla domov moj brat Karol in Ludvik Lotrič, ki sta bila na Jelovici, kjer sta na Rovtarih prevažala les. Spominjam se, da je ta dan štab bataljona odločil, da pošlje zvečer proti Rudnemu patroljo, ki bi napadla nemške topničarje in uničila njihove topove, ki so povzročali največjo škodo in negotovost na celotnem območju spopadov. Patroljo so sestavljali tudi trije domačini, ki so dobro poznali teren, in sicer Alojz Ambrožič, Ludvik Lotrič in moj brat Karol. Patrolja se je kmalu vrnila in poročala, da se je eden od borcev zapletel v žice, ki so bile skrite v snegu. Patrolja je ugotovila, da je to telefonska napeljava, in postala še bolj pozorna. Na Površnici je opazila tudi nemške premike, zato je akcijo uničenja nemških topov opustila, pobrala nekaj žice kot dokaz in se vrnila v Dražgoše.

Strah. Foto: Andrej Bogataj

Tretji dan je bil še hujši od prejšnjega. Streljanje se je stopnjevalo, posebno topovi in minometi so povzročali strahotne eksplozije. Od hiše je odpadal omet, vse se je treslo, dim se je širil po vseh prostorih. Na okna v hiši so borci nanosili vreče s peskom, ki so varovale štab pred izstrelki, ki so neprestano deževali kot toča. Nemci so za vsako ceno hoteli zavzeti vas. Bila je že trda tema, vendar so mine še vedno padale po vasi. Ena od min je priletela v sokolski dom, kjer je bil ravno v tistem trenutku moj brat Karol, ki je bil sicer tam na obrambnem položaju in pritisk le-te je vrgel mojega brata na tla, da se je onesvestil. Vsaj tako so borci zatrjevali, ko so ga nezvestnega prinesli k nam v klet. Celo noč se ni prebudil iz nezvesti, oče ga je pregledal, če ni mogoče ranjen, vendar ni našel nobenih znakov morebitnega zadetka. V njegovih žepih pa je našel strelivo, ki ga je skril med prašičjo repo in korenje. Nekaj ur po tem dogodku sta prišla k nam v klet Stane Žagar in Jože Gregorčič in sporočila, da se bo Cankarjev bataljon umaknil na Jelovico in da lahko gremo z njimi, če želimo. Dodala sta, da je veliko vaščanov že odšlo na Jelovico, nekaj otrok in starejših pa vztraja, da bodo ostali doma. Po kratkem premolku je spregovoril oče: "Kako si vendar to zamišljata? Ali naj pustim nezvestnega sina tukaj samega?" Zamislil se je in nadaljeval: "Tudi sam sem bil vojak med prvo svetovno vojno. Kamor koli smo prišli, se nam je prebivalstvo moralo prilagoditi. Sedaj pa ni nič drugače. Ko ste prišli vi, sem se moral prilagoditi vam, ko bodo prišli Nemci, se bom moral prilagoditi njim. Nikomur nisem nič hudega naredil, zato tudi nimam namena bežati, pa tudi sina ne morem pustiti samega v takem stanju." Ko je oče končal, sta se Stane Žagar in Jože Gregorčič spogledala in zapustila našo klet. V kleti je nastala moreča tišina. Ostali smo sami. Bilo nas je sedem: oče, tri sestre in trije bratje. Mama nam je umrla že leta 1938, ko si je pri padcu zlomila hrbtenico. Manjkala sta še dva brata, ki sta bila v Kropi in Kranju, pa ju tisto soboto niso pustili domov.

Noč smo prebili v kleti, zunaj pa se je vse počasi umirilo. Streli so se slišali vedno bolj poredko.

Zjutraj, ko se je začelo daniti, so se zaslišali koraki po veži in hiši. Prišel je ranjen partizan in poizvedoval, kam so šli njegovi tovariši. Ko je izvedel, da so se umaknili na Jelovico, je tudi on zapustil našo hišo. Zunaj je bilo zelo mrzlo in spokojno mirno, potem pa so med deveto in deseto uro začeli prihajati Nemci v belih haljah, ki so povzročali veliko hrupa. Pregledovali so hiše z orožjem v roki, pripravljeni na strel. Sestra, ki je prva izstopila iz kleti, je s kretinjami poskušala pojasniti Nemcem, da je v kleti več ljudi, in dobila odgovor, da morajo vsi ven. Oče in sestra sta prišla pod pazduho nezvestnega brata in ga odnesla iz kleti, vsi drugi smo jima sledili. Zunaj je bilo vse polno Nemcev z orožjem, naperjenim v nas. Ko so videli nezvestnega brata, ki sta ga oče in sestra še vedno držala, je eden od Nemcev prijel za cev brzostrelke in z vso močjo udaril brata po glavi, da se mu je kopito odlomilo in padlo na tla. Ob tem udarcu se je bratu ulila kri, obenem pa se je tudi prebudil iz nezvesti. Nemci so začudeno ostrmeli ob tem dogodku. Kasneje me je eden izmed njih prijel za ovratnik in mi ukazal, naj grem pred njim v klet, da se prepriča, ali je res prazna.

Ko so nas gnali po vasi proti Jelenščam, je moj brat moral hoditi z dvignjenimi rokami. V Gričarjevi hiši so nas strpali v klet. Tam je bilo že nekaj Dražgošanov, ki so ostali v vasi, ker se niso hoteli umakniti na Jelovico. Zbranih nas je bilo 25–30 vaščanov, ki smo čakali, kaj bodo storili z nami. Bili smo v bližini tistih, ki so jih prejšnji dan postrelili. Za ta pobjoq nobeden od nas takrat ni nič vedel.

Med nami je bila tudi Rozalija Lotrič (Brinovcova), ki je znala več jezikov, med drugimi je zelo dobro govorila nemško, ker je pred vojno službovala v družini veleposlanika, kjer so doma govorili nemško. Sproti nam je prevajala, kar ji je uspelo ujeti od pogovora med Nemci. Iz Gričarjeve kleti so nas gnali v Tomaževo hišo, kjer pa so bila vsa okna zabita. Tu nismo ostali dolgo, saj so nas zopet nagnali iz hiše in smo nadaljevali pot nazaj po vasi. Pred Maticovo leseno hišico smo se ustavili, odprli so vrata hiše in nas stlačili vanjo ter vrata zaklenili in jih še podprli z bruni. Hišica je bila zelo majhna in sestavljena iz

samih brun. Okoli hiše so pričeli prinašati drva in butare. S povzdignjenimi glasovi so se glasila pove-lja, ki jih je naša sotrpinka Rozalija prevajala. Glasi-la so se: "Hišo obložiti s poleni in butaricami ter vse skupaj z ljudmi vred zažgati, da se za vedno uniči to banditsko gnezdo!" Reakcijo ljudi, ki smo bili zaprti v hiški in obsojeni na kruto, počasno umiranje, si lahko predstavlja samo tisti, ki je nekaj podobnega sam doživel.

Nastal je nepopisen vik in krik, jok, molitev ... Ne najdem besed, ki bi ustrezno opisale to dogaja-nje, ki ga je nemogoče razumeti, če tega nisi doživel. Ne vem, koliko časa je vse skupaj trajalo, ker se je čas dobesedno ustavil. Prepričani smo bili, da se bodo kot večnost dolgi trenutki nadaljevali v obje-mu gotove smrti. Našo grozo in obup je presekalo močno vpitje od zunaj. Sredi gruče razjarjenih Nem-cev se je pojavil človek v civilu. Prepričeval jih je, da so v hiši zaprti nedolžni ljudje, ki niso krivi za nastalo situacijo, ki se je dogajala v minulih dneh. S svojim energičnim nastopom in velikim tvega-njem za svojo glavo je uspel, da so Nemci popustili. Odprla so se hišna vrata, kjer so nas zadrževali za-prte, in nas napotili proti Rudnem. Ta civilist je bil

takratni župan občine Železniki Jože Demšar, ki je 25–30 Dražgošanov rešil zagotove smrti. Ne znam razumeti tega naključja, ko se je pojavil pravi človek v pravem trenutku na pravem mestu in rešil toliko človeških življenj iz objema večnosti.

Ko smo prišli do Rudnega, se je že mračilo. Spo-minjam se, da se nam je na poti pridružil gestapo-vec v civilni obleki. Tik pred vasjo in tudi v vasi je večkrat opozoril brata, ki je še vedno moral hoditi z dvignjenimi rokami, z besedami: "Izgini, čimprej izgini," ne da bi se pri tem ozrl proti njemu. Tega ukaza brat takrat verjetno ni upal izvršiti, ker smo bili še vsi pod velikim stresom preteklih dni.

Vse skupaj so nas nagnali v Šutarjevo hišo. Gestapovec v civilu je organiziral, da so nam začeli kuhati hrano. Ne spomnim se, ali smo zadnje tri dni sploh kaj jedli. Še preden je bila hrana pripravljena, so nas nagnali iz hiše. Zunaj pa je že čakal kamion in nas pozno ponoči odpeljal v škofove zavode v Šent-vid pri Ljubljani, kjer smo bili zaprti.

Opisani dogodek ni omenjen v nobeni knjigi. Zato sem čutil dolžnost, da ga opišem, da grozote, ki sem jih doživel, ne bodo utonile v pozabo.

Ivan Jelenc, 1986

Zarja. Foto: Andrej Bogataj

Leta 1986 sem se prvič udeležil pohoda s Pasje ravni do Dražgoš po poti Cankarjevega bataljona. Čudovito doživetje, ki sem ga doživel na tej poti sredi jasne januarske noči in mi je ostal v nepozabnem spominu, sem poskušal ujeti v pričujočih verzih.

Pohod po poteh Cankarjevega bataljona

*Pohodniki s Pasje ravni
v Dražgoše so namenjeni,
po stezah Cankarjevega bataljona
pomika dolga se kolona.*

*Po temnem gozdu kolona hodi,
na čelu Koprek jo izvrstno vodi,
planinsko društvo je poskrbelo
za varno pot in vzdušje smelo.*

*Po gozdni poti do Zavrh smo se spustili,
naprej proti Zmincu smo se namenili,
ob Sori je kolona obstala
in vse navzoče tu je počakala.*

*Proti Lubniku iz Zminca smo zavili,
v Breznici po domačijah se zvrstili,
okrepčilo za nadaljnjo pot smo tu dobili,
z mlekom in čajem so nas pogostili.*

*Na sedlo ob petih smo prišli,
proti Selški dolini smo namenjeni,
dolina z meglo je zalita,
nad nami jasna noč, z zvezdami pokrita.*

*Lepote nočnega pohoda vtisnejo se ti v srce,
migljajoče lučke čar lepote naredi,
cela je kolona razsvetljena,
po pobočju hriba lepo razvrščena.*

*Kot razglednica noveletna
vsakemu pride pred oči,
ko razgleduje se po koloni,
vse miglja in vse hiti.*

*Lubnik in Dečk za nami sta ostala,
prek Tomaža šla je karavana,
še pred zoro na Lušo smo prišli,
kjer so nas planinci z vencem čakali.*

*Čez Soro pot je tu vodila,
da je karavana vence žrtvam vojne poklonila,
z enominutnim molkom jih je počastila,
pod Hrastnikom za Soro naprej jo je mahnila.*

*V Ševljah so nas planinci že čakali,
s čajem in golažem so nas obdarovali,
da nabrali smo si novih spet moči,
pot do Dražgoš le navkreber tu drži.*

*Značke vsi na Zaprevalju dobimo
in izkaznice nam potrdijo,
za pohode, če jih večkrat narediš,
še posebno značko tu dobiš.*

*V Dražgošah kolono pričakuje
veliko zbranih že ljudi,
po zvočniku jih obvestijo,
da do spomenika so že prišli.*

*Tu pričenja se proslava,
ki spominja na težki boj,
s kravo tudi domačinov
poškropljen je zemeljski sloj.*

*Kdor doživel je te strahote,
ima še zmerom pred očmi
vojno in njene grozote,
ko narod umira in trpi.*

Ivan Jelenc, 1986